

SENAT DE BELGIQUE

SESSION EXTRAORDINAIRE DE 1991-1992

29 AVRIL 1992

Proposition de loi modifiant l'article 299bis du Code des impôts sur les revenus et les articles 30bis et 30ter de la loi du 27 juin 1969 révisant l'arrêté-loi du 28 décembre 1944 concernant la sécurité sociale des travailleurs

(Déposée par M. Cerexhe)

DEVELOPPEMENTS

L'article 299bis du Code des impôts sur les revenus et l'article 30bis de la loi du 27 juin 1969 concernant la sécurité sociale des travailleurs, introduits respectivement par les articles 59 et 61 de la loi de réorientation économique du 4 août 1978, consacrent tous deux le principe de la responsabilité solidaire du cocontractant d'un entrepreneur non agréé à l'égard des dettes fiscales ou sociales de ce dernier :

— l'article 299bis du Code des impôts sur les revenus prévoit en effet que celui qui fait appel pour les travaux déterminés par l'arrêté royal du 5 octobre 1978 à quelqu'un qui n'est pas enregistré comme entrepreneur, devient solidairement responsable du paiement des dettes fiscales de son cocontractant à raison de 35 p.c. du prix total des travaux.

— l'article 30bis de la loi du 27 juin 1969 indique également que celui qui contracte avec une personne non agréée, pour l'exécution des travaux prévus par l'arrêté royal du 5 octobre 1978, est solidairement responsable du paiement des cotisations, des majorations de cotisations et des intérêts dus à l'Office national de sécurité sociale par ce dernier à concurrence de 50 p.c. du prix total des travaux.

BELGISCHE SENAAAT

BUITENGEWONE ZITTING 1991-1992

29 APRIL 1992

Voorstel van wet tot wijziging van artikel 299bis van het Wetboek van de inkomstenbelastingen en van de artikelen 30bisen 30ter van de wet van 27 juni 1969 tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders

(Ingediend door de heer Cerexhe)

TOELICHTING

Artikel 299bis van het Wetboek van de inkomstenbelastingen en artikel 30bis van de wet van 27 juni 1969 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, respectievelijk ingevoegd door de artikelen 59 en 61 van de wet tot economische heroriëntering van 4 augustus 1978, bekrachtigen allebei het beginsel dat een medecontractant van een niet-geregistreerde aannemer hoofdelijk aansprakelijk is voor de belastingschulden en de sociale lasten van deze aannemer :

— artikel 299bis van het Wetboek van de inkomstenbelastingen bepaalt namelijk dat een ieder die voor de uitvoering van de werkzaamheden bepaald in het koninklijk besluit van 5 oktober 1978, een beroep doet op iemand die niet geregistreerd is als aannemer, hoofdelijk aansprakelijk is voor de betaling van de belastingschulden van zijn medecontractant, ten belope van 35 pct. van de totale prijs van het werk.

— artikel 30bis van de wet van 27 juni 1969 bepaalt op zijn beurt dat een ieder die voor de uitvoering van de werkzaamheden bepaald in het koninklijk besluit van 5 oktober 1978, een beroep doet op iemand die niet geregistreerd is als aannemer, hoofdelijk aansprakelijk is voor de betaling van de bijdragen voor sociale zekerheid, de bijdrageopslagen en verwijlinteressen verschuldigd door deze laatste aan de Rijksdienst voor sociale zekerheid, ten belope van 50 pct. van de totale prijs van het werk.

Ces deux dispositions avaient pour objectif de combattre les pratiques frauduleuses des pourvoyeurs de main-d'œuvre. Cependant, la rédaction maladroite de ces deux articles et l'interprétation qui en a été donnée par la jurisprudence ont entraîné une extension de leur champ d'application à deux hypothèses qui n'avaient pas été visées par le législateur.

I. CATEGORIE DES PERSONNES VISEES PAR CETTE LEGISLATION

La volonté des auteurs de la loi a tout d'abord été dépassée en ce qui concerne la catégorie des personnes visées par les articles 30bis et 299bis. En effet, bien que les textes prévoient la solidarité de « quiconque » faisant appel à « quelqu'un qui n'est pas enregistré comme entrepreneur », il ressort clairement des travaux préparatoires de la loi du 4 août 1978 que le législateur ne visait en fait que la responsabilité solidaire de l'entrepreneur vis-à-vis des dettes d'un sous-traitant non enregistré.

Plusieurs passages des documents parlementaires le prouvent :

« ... les articles 60 et 62 de la loi en discussion introduisent le principe de la responsabilité solidaire de l'entrepreneur, lorsque son sous-traitant ne figure pas sur la liste des entrepreneurs enregistrés » (Doc. Sénat 415 (1977-1978) - n° 2, p. 93, exposé du Ministre).

« ... l'expérience a démontré que, de plus en plus, des entrepreneurs principaux de travaux concluent avec des pourvoyeurs de main-d'œuvre des contrats de sous-traitance rédigés de telle manière qu'ils échappent aux dispositions de l'arrêté royal du 27 mai 1977 ... » (Doc. Sénat 415 (1977-1978) - n° 1, p. 36).

« ... les sous-traitants et pourvoyeurs de main-d'œuvre malhonnêtes ont pu offrir leurs services à des prix défiant toute concurrence, parce qu'ils ne respectent pas leurs obligations fiscales et sociales » (Doc. Sénat 415 (1977-1978) - n° 1, p. 38).

« Dans la méthode proposée par le Gouvernement, les sous-traitants sont rendus suspects et les obligations imposées aux entrepreneurs principaux sont de nature à réduire les possibilités des P.M.E. qu'on voulait précisément aider dans les articles du titre I » (Extrait de la discussion générale sur le titre III du projet de loi de réorientation économique, Doc. Sénat 415 (1977-1978) - n° 2, p. 95).

« L'entrepreneur est solidairement responsable des dettes fiscales et des cotisations de sécurité sociale de son cocontractant... lorsque celui-ci n'est pas enregistré » (Doc. Chambre 470 (1977-1978) - n° 9, p. 33, rapport de Mme Detiège).

« Le Ministre des Finances est d'accord que la responsabilité de l'entrepreneur est lourde en effet, mais lorsqu'il s'adressera à un sous-traitant enregistré, il n'y aura pas de problèmes » (Doc. Sénat 415 (1977-1978) - n° 2, p. 97).

Deze twee artikelen hadden tot doel de bedrieglijke praktijken van de koppelbazen te bestrijden. Door de ongelukkige formulering van deze artikelen en de interpretatie die de rechtspraak eraan gegeven heeft, is de toepassing echter uitgebreid tot twee domeinen die de wetgever niet op het oog had.

I. CATEGORIE VAN PERSONEN OP WIE DEZE WETGEVING BETREKKING HEEFT

Inzake de categorie van personen op wie de artikelen 30bis en 299bis betrekking hebben, werd de wil van de wetgever te buiten gegaan. In die artikelen is immers sprake van « een ieder » die een beroep doet op « iemand die niet geregistreerd is als aannemer ». Uit de parlementaire voorbereiding van de wet van 4 augustus 1978 blijkt echter duidelijk dat de wetgever enkel de hoofdelijke aansprakelijkheid van de aannemer voor de schulden van een niet-geregistreerde onderaannemer op het oog had.

Dat kan worden aangetoond aan de hand van een aantal citaten uit de parlementaire stukken :

« ... de artikelen 60 en 62 van deze wet voeren het principe in van de hoofdelijke aansprakelijkheid van de aannemer, wanneer zijn onderaannemer niet voorkomt op een lijst van geregistreerde aannemers » (Gedr. St. Senaat 415 (1977-1978) - nr. 2, verslag blz. 93, uiteenzetting van de Minister).

« ... de ondervinding heeft... uitgewezen dat hoofdaannemers van werken meer en meer onderaannemingsovereenkomsten afsluiten met koppelbazen, die door de wijze van opstelling ontsnappen aan de bepalingen van het koninklijk besluit van 27 mei 1977... » (Gedr. St. Senaat 415 (1977-1978) - nr. 1, blz. 36).

« ... waar de oneerlijke onderaannemer of koppelbaas thans tegen prijzen buiten alle concurrentie kan werken omdat hij zijn fiscale en sociale verplichtingen niet nakomt... » (Gedr. St. Senaat 415 (1977-1978) - nr. 1, blz. 38).

« In de methode die de Regering voorstelt, worden de onderaannemers verdacht gemaakt en de verplichtingen die aan de hoofdaannemers worden opgelegd, zijn van aard om de mogelijkheden te beperken van de K.M.O.'s die men met de artikelen van titel I toch wilde steunen » (uittreksel uit de algemene bespreking van titel III van het ontwerp van wet tot economische heroriëntering (Gedr. St. Senaat 415 (1977-1978) - nr. 2, blz. 95).

« De aannemer is hoofdelijk aansprakelijk voor de belastingsschulden en de bijdragen voor de sociale zekerheid van zijn medecontractant... indien deze niet geregistreerd is als aannemer » (Gedr. St. Kamer 470 (1977-1978) - nr. 9, blz. 33, verslag van Mevr. Detiège).

« De Minister van Financiën geeft toe dat de aannemers inderdaad een zware verantwoordelijkheid zullen moeten opnemen, maar als zij werken met een geregistreerde onderaannemer, zullen er geen problemen zijn » (Gedr. St. Senaat 415 (1977-1978) - nr. 2, blz. 97).

Cependant, malgré la volonté claire du législateur, la jurisprudence s'est strictement attachée aux termes de loi et a donc conclu que les particuliers qui faisaient appel à un entrepreneur non agréé étaient soumis aux dispositions prévues par les articles 30bis de la loi du 27 juin 1969 et 299bis du Code des impôts sur les revenus (1).

Il est évident que cette situation a entraîné des conséquences souvent dramatiques pour les particuliers qui ont fait exécuter des travaux dans une maison qui n'était pas ou n'était que partiellement une maison d'habitation.

Dans ces circonstances, il convient de modifier les articles 30bis et 299bis afin de les adapter à la volonté du législateur et de dépenaliser les particuliers injustement frappés.

Le terme « quiconque » est donc remplacé par le terme « l'entrepreneur », qui vise n'importe quel entrepreneur, principal ou non, faisant appel à un sous-traitant. Le terme « quelqu'un qui n'est pas agréé » est quant à lui remplacé par « un sous-traitant qui n'est pas agréé ».

Il est proposé en outre de réserver au Roi la possibilité d'étendre à d'autres secteurs d'activités l'application de cette loi pour autant que la responsabilité solidaire ne s'applique qu'entre professionnels d'une même branche.

Cette disposition a pour but d'éviter d'éventuelles objections analogues à celle du Ministre des Finances de l'époque qui s'était opposé à un amendement proposant des modifications identiques à la présente proposition. Il estimait, en effet, que les termes proposés limitaient le champ d'application de ces articles au seul secteur de la construction alors que le Roi devrait pouvoir étendre le champ d'application de ces articles à d'autres secteurs qui étaient également touchés par les pratiques frauduleuses (cf. Doc. Sénat 415 (1977-1978) - n° 2, p. 99 et *Annales Sénat* (1977-1978), p. 1938).

II. NATURE DES DETTES SOUMISES AU REGIME DE LA SOLIDARITE

La jurisprudence a également donné une interprétation extensive de la nature des dettes dont le cocontractant est solidairement responsable.

La Cour de cassation (2) et la Cour de travail de Liège (3) ont, en effet, estimé que l'article 30bis, § 1er, engageait la responsabilité solidaire du maître d'ouvrage pour toutes les dettes sociales présentes, anciennes ou futures.

Or, l'article 30bis n'indique pas si les dettes fiscales ou sociales se rapportent ou non à la période d'exécution des travaux.

(1) Jugements rendus par la Cour du travail de Liège le 9 septembre 1986, *Pasicrisie* 706 et le 17 juin 1985, *Pasicrisie* 2261/84, C.D.S. 1985, p. 240.

(2) Arrêt du 25 mars 1985 inédit en cause O.N.S.S./S.A.F.A. *Pasicrisie* 7255 - C.D.S. 1985 p. 233 et 6 janvier 1986 - *Pasicrisie* 7497 (inédit).

(3) Arrêt du 17 septembre 1986 - *Pasicrisie* 822.

Ondanks de duidelijke wil van de wetgever heeft de rechtspraak zich strikt aan de letter van de wet gehouden en daaruit afgeleid dat particulieren die een beroep doen op een niet-geregistreerde aannemer, onder de toepassing vallen van artikel 30bis van de wet van 27 juni 1969 en van artikel 299bis van het Wetboek van de inkomstenbelastingen (1).

Het spreekt vanzelf dat deze toestand dikwijls dramatische gevolgen heeft gehad voor particulieren die werken hebben laten uitvoeren aan een huis dat niet, of slechts gedeeltelijk, als woonhuis wordt gebruikt.

Om die redenen is het wenselijk de artikelen 30bis en 299bis te wijzigen teneinde ze met de wil van de wetgever in overeenstemming te brengen en de strafsancities op te heffen die aan particulieren ten onrechte werden opgelegd.

Het woord « een ieder » wordt daarom vervangen door de woorden « de aannemer », waarmee elke aannemer wordt bedoeld, of hij hoofdaannemer is of niet, die een beroep doet op een onderaannemer. De woorden « iemand die niet geregistreerd is » worden vervangen door de woorden « een onderaannemer die niet geregistreerd is ».

Voorts wordt voorgesteld alleen de Koning te machtigen om de toepassing van deze wet tot andere bedrijfssectoren uit te breiden, voor zover de hoofdelijke aansprakelijkheid enkel wordt toegepast op beroepsmensen uit een zelfde bedrijfstak.

Deze bepaling heeft tot doel mogelijke bezwaren te onderwerpen zoals die welke door de toenmalige Minister van Financiën werden gemaakt. Hij had zich namelijk verzet tegen een amendement dat dezelfde wijzigingen voorstelde als in dit voorstel worden aangebracht. Hij was immers van oordeel dat de voorgestelde tekst het toepassingsgebied van deze artikelen uitsluitend tot de bouwsector beperkte, terwijl het toepassingsgebied van deze artikelen door de Koning moest kunnen worden uitgebreid aangezien bedrieglijke praktijken ook in andere sectoren voorkomen (Gedr. St. Senaat 415 (1977-1978) - nr. 2, blz. 99 en *Handelingen Senaat* (1977-1978), blz. 1938).

II. AARD VAN DE SCHULDEN ONDERWORPEN AAN DE HOOFDELIJKE AANSPRAKELIJKHEID

De rechtspraak heeft eveneens een uitgebreide interpretatie gegeven aan de aard van de schulden waarvoor de medecontractant hoofdelijk aansprakelijk is.

Het Hof van Cassatie (2) en het Arbitragehof van Luik (3) waren immers van oordeel dat volgens artikel 30bis, § 1, de opdrachtgever hoofdelijk aansprakelijk is voor alle huidige, vroegere en toekomstige sociale-zekerheidsschulden.

In artikel 30bis staat echter niet of de belastingschulden en de sociale-zekerheidsschulden al dan niet betrekking hebben op de periode van de uitvoering van de werken.

(1) Vonnissen gewezen door het Arbeidshof van Luik op 9 september 1986, *Pasicrisie* 706, en op 17 juni 1985, *Pasicrisie* 2261/84, C.D.S. 1985, blz. 240.

(2) Onuitgegeven arrest van 25 maart 1985 in de zaak R.S.Z./S.A.F.A. *Pasicrisie* 7255 - C.D.S. 1985 blz. 233 en 6 januari 1986 *Pasicrisie* 7497 (onuitgegeven).

(3) Arrest van 17 september 1986 *Pasicrisie* 822.

Le Ministre des Finances, en réponse à une question de M. Conrotte (bulletin des *Questions et Réponses*, Sénat 1984-1985, n° 45, p. 2166-2167) avait cependant indiqué que le législateur n'avait pu viser que les dettes fiscales existantes et non les dettes futures.

Il est évident que le principe même de la responsabilité solidaire entre cocontractants est inconcevable pour les dettes antérieures ou postérieures à la période contractuelle.

Admettre le contraire reviendrait en outre à condamner les entrepreneurs à des amendes totalement disproportionnées par rapport aux faits réels.

Par conséquent, il s'avère indispensable de limiter la responsabilité solidaire aux seules dettes sociales ou fiscales relatives à la période d'exécution des travaux prestés par le sous-traitant.

E. CEREXHE.

..

PROPOSITION DE LOI

ARTICLE 1er

L'article 299*bis*, inséré au Code des impôts sur les revenus par la loi du 4 août 1978, est modifié comme suit :

1° La première phrase du § 1er est remplacée par la disposition suivante :

« L'entrepreneur qui fait appel, pour l'exécution d'activités déterminées par le Roi à un sous-traitant qui n'est pas enregistré comme entrepreneur pour l'application du présent article et de l'article 30*bis* de la loi du 27 juin 1969 révisant l'arrêté-loi du 28 décembre 1944 concernant la sécurité sociale des travailleurs, est solidairement responsable du paiement des dettes fiscales de son cocontractant se rapportant à l'exercice fiscal ou aux exercices fiscaux durant le(s)-quel(s) les travaux ont eu lieu. »

2° Aux alinéas premier et deux du § 3, les mots « celui qui » sont remplacés par « l'entrepreneur qui ».

3° Au § 6, la dernière phrase est supprimée.

4° Il est ajouté un § 7 libellé comme suit :

« Un arrêté royal pourra étendre à d'autres secteurs d'activités l'application du présent article pour autant que cette loi ne s'applique qu'entre professionnels d'une même branche d'activité. »

ART. 2

L'article 30*bis*, inséré dans la loi du 27 juin 1969 révisant l'arrêté-loi du 28 décembre 1944 concernant la sécurité socia-

De Minister van Financiën had in antwoord op een vraag van de heer Conrotte (bulletin van *Vragen en Antwoorden*, Senaat 1984-1985, nr. 45, blz. 2166-2167) nochtans gezegd dat de wetgever slechts de bestaande belastingschulden had bedoeld en niet de toekomstige schulden.

Er kan uiteraard geen sprake van zijn dat het beginsel van de hoofdelijke aansprakelijkheid tussen medecontractanten zou gelden voor de schulden vóór of na de duur van het contract.

Zoniet, dan zouden de aannemers veroordeeld worden tot boetes die in geen enkele verhouding meer staan tot de feiten.

De hoofdelijke aansprakelijkheid dient dan ook beperkt te worden tot de sociale-zekerheidsschulden en de belasting-schulden die betrekking hebben op de periode gedurende welke de onderaannemer zijn deel van de werkzaamheden heeft uitgevoerd.

..

VOORSTEL VAN WET

ARTIKEL 1

Artikel 299*bis*, door de wet van 4 augustus 1978 ingevoerd in het Wetboek van de inkomstenbelastingen, wordt gewijzigd als volgt :

1° De eerste volzin van § 1 wordt vervangen als volgt :

« De aannemer die voor de uitvoering van de door de Koning te bepalen werkzaamheden een beroep doet op een onderaannemer die niet geregistreerd is als aannemer voor de toepassing van dit artikel en van artikel 30*bis* van de wet van 27 juni 1969 tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, is hoofdelijk aansprakelijk voor de betaling van de belastingschulden van zijn medecontractant die betrekking hebben op het belastingjaar of de belastingjaren gedurende welke de werkzaamheden zijn uitgevoerd. »

2° In het eerste en het tweede lid van § 3, worden de woorden « degene die » vervangen door de woorden « de aannemer die ».

3° In § 6, vervalt de laatste volzin.

4° Er wordt een § 7 toegevoegd, luidende :

« Een koninklijk besluit kan de toepassing van dit artikel uitbreiden tot andere bedrijfssectoren, voor zover deze wet slechts geldt voor beroepsmensen uit een zelfde bedrijfstak. »

ART. 2

Artikel 30*bis*, door de wet van 4 augustus 1978 ingevoegd in de wet van 27 juni 1969 tot herziening van de besluitwet

le des travailleurs par la loi du 4 août 1978, est modifié comme suit :

1° La première phrase du § 1er est remplacée par la disposition suivante :

« L'entrepreneur qui fait appel, pour l'exécution d'activités déterminées par le Roi à un sous-traitant qui n'est pas enregistré comme entrepreneur pour l'application du présent article et de l'article 299bis du Code des impôts sur les revenus, est solidairement responsable du paiement des cotisations, des majorations des cotisations et des intérêts dus à l'Office national de Sécurité sociale par son cocontractant pour les trimestres durant lesquels les travaux ont été exécutés ainsi que du paiement des cotisations de vacances annuelles se rapportant à ces trimestres et des majorations et intérêts y relatifs. »

2° Aux alinéas deux et trois du § 3, les mots « celui qui » sont remplacés par les mots « l'entrepreneur qui ».

3° Au § 6, la dernière phrase est supprimée.

4° Il est ajouté un § 7, libellé comme suit :

« Un arrêté royal pourra étendre à d'autres secteurs d'activités l'application du présent article pour autant que cette loi ne s'applique qu'entre professionnels d'une même branche d'activités. »

ART. 3

A l'alinéa premier de l'article 30ter de la même loi, les mots « tout qui » sont remplacés par les mots « l'entrepreneur qui ».

E. CEREXHE.

van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders wordt gewijzigd als volgt :

1° De eerste volzin van § 1 wordt vervangen als volgt :

« De aannemer die voor de uitvoering van de door de Koning te bepalen werkzaamheden een beroep doet op een onderaannemer die niet geregistreerd is als aannemer voor de toepassing van dit artikel en van artikel 299bis van het Wetboek van de inkomstenbelastingen, is hoofdelijk aansprakelijk voor de betaling van de bijdragen voor sociale zekerheid, de bijdrageopslagen en verwijlinteressen verschuldigd door zijn medecontractant aan de Rijksdienst voor sociale zekerheid voor de kwartalen gedurende welke de werkzaamheden uitgevoerd werden, alsmede voor de betaling van de bijdragen voor de jaarlijkse vakantie voor die kwartalen en opslagen en interesten die daarop betrekking hebben. »

2° In het tweede en het derde lid van § 3 worden de woorden « degene die » vervangen door de woorden « de aannemer die ».

3° In § 6 vervalt de laatste volzin.

4° Er wordt een § 7 toegevoegd, luidende :

« Een koninklijk besluit kan de toepassing van dit artikel uitbreiden tot andere bedrijfssectoren, voor zover deze wet slechts geldt voor beroepsmensen uit een zelfde bedrijfstak. »

ART. 3

In het eerste lid van artikel 30ter van dezelfde wet worden de woorden « ieder die » vervangen door de woorden « de aannemer die ».